

2-МАВЗУ: ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР РИВОЖЛАНИШИНИНГ ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”, 2020 йил 5 октябрдаги ПФ-6079-сон “Рақамли Ўзбекистон - 2030 Стратегияси тасдиқлаш тўғрисида”ги фармонлари, 2018 йил 3 июлдаги ПҚ-3832 сон “Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” ва 2020 йил 28 апрелдаги ПҚ-4699-сон “Рақамли иқтисодиёт ва Электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорлари ҳамда мазкур фаолиятга тегишли бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга оширишда муҳим стратегик йўналиш ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси электрон ҳукумат соҳасидаги фаол ишини 2002 йил 30 майда имзоланган ПФ-3080-сон “Компьютерлаштиришни янада ривожлантириш ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонидан сўнг бошлаган. Ушбу фармоннинг қабул қилиниши Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Компьютерлаштириш ва ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантириш бўйича Мувофиқлаштирувчи Кенгаш тузилишига, Ўзбекистон почта ва телекоммуникациялар агентлиги Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги этиб қайта ташкил этилишига, Компьютер ва ахборот технологияларини ривожлантириш ҳамда жорий этиш маркази ташкил қилинишига, Тошкент электротехника алоқа институти Тошкент ахборот технологиялари университетига айлантирилишига олиб келди.

Мазкур фармон орқали, Ўзбекистонда ахборот коммуникация технологиялари амалиётга жорий этишни янада чуқурлаштириш, ахборот коммуникация технологиялари потенциалидан кенг фойдаланиш борасида меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ишлаб чиқилиши бошланган, республикамизда электрон ҳукумат тизимининг кейинги истиқболи учун замин яратилган эди. Албатта, ҳар қандай ишда бўлгани каби, электрон ҳукуматни амалиётга тадбиқ этишда ҳам, қонунчилик, меъёрий-ҳуқуқий база энг асосий ўрин тутди. Бу борада, 2003 йил сўнгида қабул қилинган «Ахборотлаштириш ҳақида» ва «Электрон рақамли имзо ҳақида»ги қонунлар муҳим қадам бўлиб хизмат қилди.

2007 йил эса, Ўзбекистонда электрон ҳукуматни шакллантириш борасида муҳим амалий қадамлар ташланган, эътиборга молик йил бўлди. Вазирлар Маҳкамасининг Қарори билан (ВМҚ №181, 23.08.2007), Давлат органларининг ўзаро ҳамда, фуқаролар ва муассасалар билан муносабатларини, электрон ҳукумат хизматларини тақдим этиш орқали йўлга қўйиш борасида устувор йўналишлар белгилаб олинди. Махсус низом орқали, ахборот коммуникация технологияларини қўллаш орқали кўрсатиладиган интерактив давлат хизматларининг стандартларини яратиш ва асосий давлат интерактив хизматлари рўйхати қабул қилинди.

Вазирлар Маҳкамасининг 2007 йил, 17 декабрдаги №259 қарори билан, ҳукумат порталида ахборот тақдим этиш ва интерактив хизматлар кўрсатишни такомиллаштириш борасида муҳим ишлар амалга оширилди. 2009 йил, 21 апрелдаги, №116 ҳукумат қарори билан, давлат органларининг интернет тармоғида тақдим этиши лозим бўлган, 9 хил тематикага бириктирилган, жами 102 хил ахборот турлари рўйхати, шунингдек, уларнинг янгиланиб туриши муддатлари ўрнатилди.

2002-2012 йилларда, Ўзбекистонда ахборот коммуникация технологиялари соҳасини ривожлантириш, интерактив давлат хизматлари ва электрон ҳукуматни шакллантириш борасида 10 ортиқ қонун ҳужжатлари ва бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди.

Ўзбекистонда электрон ҳукуматни шакллантиришнинг ҳуқуқий асослари борасида 2012 йил энг катта бурилиш йили бўлди. 2012 йилда қабул қилинган жами 4 та қонун ҳужжатларида, Ўзбекистонда электрон ҳукуматни амалиётга жорий этишни жадаллаштириш борасида асосий чора-тадбирлар ва аниқ йўналишлар белгилаб олинди. Аввало, 2012 йил, 21-март куни имзоланган, ПҚ-1730, «Замонавий ахборот коммуникация технологияларини янада жорий этиш ва ривожлантириш чора тадбирлари» ҳақидаги Президент қарори орқали, ўз ичига 21 та аниқ чора-тадбирларни қамраб олган, 2012-2014 йилларга мўлжалланган махсус дастур тасдиқланди ва унинг ижроси махсус Мувофиқлаштирувчи Кенгашга юкланди.

Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 30 декабрдаги, №378 «Интерактив давлат хизматлари кўрсатишни ҳисобга олган ҳолда интернет тармоғида Ўзбекистон Республикасининг ҳукумат портали фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» қарори билан, электрон ҳукуматни янада ривожлантириш ва давлат бошқарувига замонавий ахборот технологияларини жорий этишда кўмаклашиш мақсадида, ягона давлат интерактив хизматлари портали (ягона портал) ташкил этиш ва унинг техник ва технологик асослари баён қилинган низом қабул қилинди.

Юқорида эслаб ўтилган барча меъёрий-ҳуқуқий қонунчилик ҳужжатлари, Ўзбекистонда интерактив давлат хизматлари ҳамда электрон ҳукуматни жорий қилиш, уни ривожлантириш борасида босқичма-босқич, эволюцион ҳуқуқий пойдеворни яратишга хизмат қилди. 2013 йилда ҳам бу борадаги мантиқий изчиллик давом этиб, айтиш мумкинки, ҳақиқий маънода Ўзбекистон электрон ҳукуматининг ҳуқуқий пойдеворини мустаҳкамлаган муҳим қонун ҳужжатларининг қабул қилиниши билан аҳамиятли бўлди. Хусусан, бу борада, Вазирлар Маҳкамасининг 25-январ, 2013 йил, 18-сонли қарори билан, давлат бошқарувининг самарадорлиги ва юридик ҳамда жисмоний шахсларга интерактив давлат хизматлари кўрсатиш сифатининг оширилишини таъминловчи «Электрон ҳукумат» тизимини шакллантириш алоҳида устувор вазифа қилиб белгиланди. Қолаверса, мазкур қарорда «Электрон ҳукумат» тушунчасига, ўзбек тилида расмий тушунтириш – таъриф берилди.

Электрон ҳукумат тушунчасига Ўзбекистон ҳукуматининг тавсифи: Электрон ҳукумат тизими – ахборот-коммуникация технолояларини қўллаш

йўли билан юридик ва жисмоний шахслар томонидан давлат хизматлари ҳамда давлат органларинг фаолияти натижалари тўғрисида ахборот олиш (алмашиш) тезкорлиги ва қулайлиги сифат жиҳатдан янги даражасини таъминловчи давлат органларининг фаолиятини ташкил қилиш шакли.

«Электрон ҳукумат» тизими маълумотлар базаси ва ахборот тизими комплексларини яратиш бўйича тадбирлар ва лойиҳалар рўйхатини ўз ичига олувчи Ўзбекистон Республикаси Миллий ахборот-коммуникация тизимларини 2013-2020 йиллар мобайнида ривожлантириш Комплекс дастурини амалга ошириш.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасининг Миллий ахборот-коммуникация тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2013 йил 27 июндаги ПҚ-1989-сон қарорида «Республика миллий ахборот-коммуникация тизимларини 2013-2020 йиллар мобайнида ривожлантириш комплекс дастури» тасдиқланди. Ушбу комплекс дастур қуйидагиларни ўз ичига олади:

- Ўзбекистон Республикасида 2013-2020 йиллар мобайнида телекоммуникация технологиялари, тармоқлари ва инфраструктурасини ривожлантириш дастури:

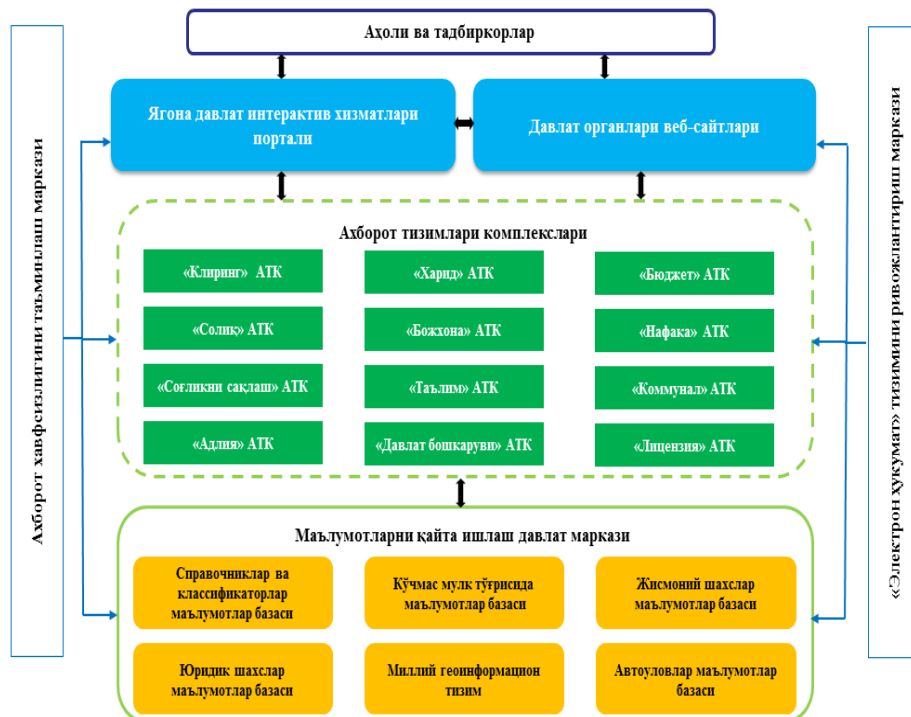
- «Электрон ҳукумат» тизими ахборот тизими комплекслари ва маълумотлар базасини яратиш бўйича тадбирлар ва лойиҳалар рўйхати (Расм 1.1).

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Миллий ахборот-коммуникация тизимларини 2013-2020 йиллар мобайнида ривожлантириш комплекс дастурини амалга оширишни мувофиқлаштирувчи Республика комиссияси ташкил этилди.

Ўзбекистон Республикасида 2013-2020 йиллар мобайнида телекоммуникация технологиялари, тармоқлари ва инфраструктурасини ривожлантириш дастури қуйидагилардан иборат:

- Кенг полосали оптик тармоқларни кенгайтириш;
- Оптик толали алоқа линияларини қуриш;
- BRAS қурилмаларини ўрнатиб, кенг полосали тармоқ имкониятларини кенгайтириш;
- «ЎзМобайл» мобил тармоғини ҳудудларда ривожлантириш - 1-босқич юқори тезликдаги интернет хизматларини кўрсатиш (EVDO технологияси);
- «ЎзМобайл» мобил тармоғини ҳудудларда ривожлантириш - 2-босқич юқори тезликдаги интернет хизматларини кўрсатиш (LTE технологияси);
- 3G, 4G LTE ва бошқа мобил алоқа операторларини ҳисобга олган ҳолда мобил алоқа тармоқларини ривожлантириш;
- NGN технологияси бўйича коммуникация қурилмаларини кенгайтириш;
- Коммутация марказларини модернизациялаш;
- пакетли коммутация халқаро марказларини кенгайтириш;
- Ўзбекистон Республикаси магистрал тармоқларининг ўтказувчанлик қобилиятини кенгайтириш;
- маълумотларни узатиш мултисервис тармоқларини қуриш;

- Магистрал оптик толали алоқа линияларини қуриш;
- Корпоратив секторга мультимедияли хизматларни кўрсатувчи студияларни яратиш;
- ахборот-маълумот хизматлари марказларини яратиш (call-center);
- Маълумотларни сақлаш ва қайта ишлаш марказларини яратиш «Дата-центр», Қуйидаги шаҳарларда: Тошкент, Қўқон, Бухоро;
- Тез-тез фойдаланиладиган маълумотларни сақлаш марказларини яратиш (кэшлаш марказлари);
- Давлат ва хўжалик бошқаруви, маҳаллий ҳокимият органлари корпоратив ва локал-ҳисоблаш тармоқларини яратиш ва модернизация қилиш.

Расм 1.1. Интерактив давлат хизматлари тизимини ташкил этиш схемаси («Электрон ҳукумат» тизими)

«Электрон ҳукумат» тизими маълумотлар бази ва ахборот тизими комплексларини яратиш бўйича тадбирлар ва лойиҳалар рўйхати:

- «Электрон ҳукумат тўғрисида» Қонун лойиҳасини яратиш;
- «Электрон ҳукумат» тизими доирасида маълумотлар алмашиш ва идоралараро ўзаро муносабат бўйича давлат стандартларини яратиш ва тасдиқлаш;
- «Электрон ҳукумат» тизимида тадбиркорлик субъектлари ва аҳоли билан электрон шаклда ўзаро муносабатга ўтишни таъминлашда қонунчиликни такомиллаштириш;
- Маълумотларни йиғиш ва қайта ишлаш механизмларини стандартлаштиришни ҳисобга олган ҳолда кўчмас мулкни рўйхатдан ўтказиш ва кадастр ахборот тизими комплексини яратиш;
- Ўзбекистон Республикаси Миллий географик ахборот тизимини яратиш;

- Жисмоний шахслар маълумотлар базасини шакллантириш (уникал идентификатор билан);
- Юридик шахслар маълумотлар базасини шакллантириш (уникал идентификатор билан);
- Справочниклар ва классификаторлар маълумотлар базасини шакллантириш;
- Автоуловларни рўйхатдан ўтказиш бўйича ягона маълумотлар базасини шакллантириш;
- Интерактив давлат хизматлари ягона портални яратиш ва ривожлантириш;
- Хизматларни кўрсатувчиларнинг биллинг тизимлари билан интеграциясини ҳисобга олиб, реал вақт режимида чакана тўловларни амалга оширувчи клиринг тизимини яратиш;
- «Электрон ҳукумат» идоралараро интеграцион тизимини яратиш;
- Компьютер ва ахборот технологияларини жорий этиш ва ривожлантириш маркази «Узинфоком» таркибида «Электрон ҳукумат» тизими маълумотларини қайта ишловчи марказ яратиш;
- «Электрон ҳукумат» тизими фойдаланувчиларининг ягона идентификация тизимини яратиш ва жорий этиш;
- Давлат харидлари соҳасида интерактив хизматларни кўрсатувчи «Харид» ахборот тизими комплексини интеграция қилиш;
- Солиқ соҳасида интерактив хизматларни кўрсатувчи «Солиқ» ахборот тизими комплексини интеграция қилиш;
- Божхона юкларини расмийлаштириш бўйича интерактив хизматларни кўрсатувчи «Божхона» ахборот тизими комплексини интеграция қилиш;
- Лицензиялаш соҳасида интерактив хизматларни кўрсатувчи «Лицензия» ахборот тизими комплексини яратиш;
- Давлат бюджети ижросида маълумотларни сақлаш, тизимлаштириш, қайта ишлаш, йиғиш учун «Бюджет» ахборот тизими комплексини интеграция қилиш;
- Соғлиқни сақлаш Миллий интеграллашган ахборот тизимини янада ривожлантириш учун ҳамда соғлиқни сақлаш соҳасида интерактив хизматларни кўрсатувчи «Соғлиқни сақлаш» ахборот тизими комплексини яратиш;
- Таълим соҳасида интерактив хизматларни кўрсатувчи «Таълим» ахборот тизими комплексини яратиш;
- Коммунал хўжалик соҳасида интерактив хизматларни кўрсатувчи «Коммунал» ахборот тизими комплексини яратиш;
- Судлар ва нотариуслар фаолияти ҳақида маълумотларни сақлаш, қайта ишлаш, тўплаш бўйича «Адлия-2» ахборот тизими комплексини яратиш;
- Давлат органлари ҳақида статистик маълумотларни таъминлаш бўйича «Давлат бошқаруви» ахборот тизими комплексини яратиш;
- Нафақа таъминоти соҳасида интерактив хизматларни кўрсатувчи «Нафақа» ахборот тизими комплексини интеграция қилиш;

- “Электрон ҳукумат” тизимини жорий қилиш ва унинг самарали ишлатилишида иштирок этувчи Давлат ва хўжалик бошқаруви, маҳаллий ҳокимият органлари ходимларини АКТ бўйича ўқитиш ва малакасини ошириш мақсадида “Электрон ҳукумат” ўқув марказини яратиш.

Кўриниб турибдики, Ўзбекистонда, электрон ҳукуматни ташкил қилиш борасида ҳукумат даражасида катта эътибор кўрсатилмоқда. Бунинг яққол мисоли сифатида, ҳукумат даражасида қабул қилинган муҳим қарорларни келтиришимиз мумкин. 2013 йил, 16-сентябрдаги 250-сонли Ҳукумат Қарори билан, Ўзбекистонда электрон ҳукумат тизимини янада ривожлантириш мақсадида, махсус марказ – «Электрон ҳукумат тизимини ривожлантириш маркази» ҳамда, «Ахборот хавфсизлигини таъминлаш маркази» ташкил қилинди. Мазкур қарор билан, Ўзбекистонда электрон ҳукумат тизимини ривожлантириш ва қўллаб қувватлаш, унинг меъёрий-ҳуқуқий базаси, услубий ва технологик таъминоти ва тизим учун масъул ташкилотларнинг моддий техник базасини мустаҳкамлашга оид ўта муҳим устувор вазифалар аниқ белгилаб берилди.

Бундан ташқари, ушбу қарор билан, «Электрон ҳукумат тизимини ривожлантириш» ҳамда, «Ахборот хавфсизлигини таъминлаш маркази» ларнинг тузилмаси ва фаолияти тартибини белгиловчи низом қабул қилинди.

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, юқорида кўрсатилган ҳуқуқий меърий ҳужжатлар асосланган ҳолда Ўзбекистонда АКТни ривожлантирилса ва такомиллаштирилса кутилган натижаларга эришилади. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 18 февралдаги ПФ-5349-сон «Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони, 2018 йил 3 июлдаги ПҚ-3832-сон «Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни

ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида», 2018 йил 2 сентябрдаги ПҚ-3927-сон ««Рақамли ишонч» рақамли иқтисодий ривожлантиришни кўллаб-қувватлаш жамғармасини ташкил этиш тўғрисида», Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 20 майдаги 421-сонли «Замонавий ахборот-коммуникация технологияларини янада жорий этиш ҳисобидан аҳолига давлат хизматларини кўрсатиш тартибини такомиллаштириш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори ҳамда мамлакатда рақамли иқтисодий тизимга ўтишни рағбатлантириш ва жадаллаштиришга қаратилган бошқа меърий-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган вазифаларни амалга ошириш республикамиз учун жуда муҳим ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони. – Т.: «Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами», № 6, 2017 йил 13 февраль.

2. «Ахборотлаштириш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Қонуни, 2003 й.

3. «Компьютерлаштиришни янада ривожлантириш ва ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони, 2002 йил 30 май, ПФ-3080-сон.

4. «Замонавий ахборот-коммуникация технологияларини янада жорий этиш ва ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори, 2012 йил 21 март, ПҚ-1730-сон.

5. «Ўзбекистон Республикасининг Миллий ахборот-коммуникация тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори, 2013 йил 27 июн, ПҚ-1989-сон.

6. «Ўзбекистон Республикаси Алоқа, ахборотлаштириш ва телекоммуникация технологиялари давлат қўмитаси ҳузуридаги «Электрон ҳуқумат» тизимини ривожлантириш маркази ҳамда Ахборот хавфсизлигини таъминлаш маркази фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори, 2013 йил 16 сентябрь, 250-сон.